

ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'І: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Анна ЛАНДІНА старший науковий співробітник відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук

Насильство в сім'ї – це одна з найбільш актуальних проблем, які вимагають негайного вирішення на рівні національного законодавства. Цей насильницький злочинний прояв не лише порушує право людини на життя та нормальне фізичне та психічне здоров'я, але посягає і на ряд інших прав і основоположних свобод людини, що є невід'ємними. Зокрема, домашнє насильство посягає на гідне ставлення та гідні умови проживання, на свободу пересування, таємницю особистого життя, право на захист від катування, жорстокого або нелюдського поводження, право неповнолітніх на нормальний психічний та фізичний розвиток. І цей список можна продовжувати.

Одним із типових і найсуворіших засобів протидії будь-яким злочинним діянням, у тому числі і насильству в сім'ї, є кримінально-правові заходи, застосування яких за конкретні діяння чітко регламентоване кримінальним законодавством. Хоча висловлюються і точки зору, що передбачати відповідальність конкретно за насильство у сім'ї (домашнє насильство) непотрібно, оскільки вважають, що домашнє насильство не відрізняється від інших видів насильства; неможливо встановити факт психологічного насильства; факт економічного насильства будуть перекручувати; це може відкрити новий шлях для шахрайства з нерухомістю; спровокує маніпуляції дітей щодо порушення їх прав батьками; надасть можливість забирати дітей із сімей тощо [1]. Але всі ці побоювання не обґрунтовані. Та, відповідно до міжнародних нормативно-правових актів, насильство у сім'ї має свою специфіку і відрізняється від інших насильницьких злочинів, а тому конкретизація кримінальної відповідальності саме за цей прояв насильства є доцільною. Щодо інших питань, то вони також врегульовані і є чіткий механізм встановлення факту вчинення домашнього насильства, розроблений у зарубіжних країнах, де відповідальність за вказаний злочин існує вже давно.

Насильство у сім'ї – злочин, широко розповсюджений не лише в Україні. Як свідчать статистичні дані від домашнього насильства потерпають люди (як чоловічої, так і жіночої статі) у багатьох країнах. Так, вказується, що у США, де відповідальність за домашнє насильство встановлене з 1920 р., починаючи з 2015 р. насильство у сім'ї складає 15 % від загальної кількості злочинів; у Туреччині домашньому насильству піддавалися 36 % жінок, крім того потерпали від насильства у сім'ї 75 % розлучених жінок. В Італії 60 % жінок віком від 16 до 70 років хоч раз ставали жертвами насильства у сім'ї; у 2015 році було зафіксовано 115 летальних випадків внаслідок заподіяння дій насильницького характеру. У Франції щорічно стають жертвами насильства у

сім'ї близько 500 тисяч чоловік, з яких 85 % складають жінки; у Бразилії випадки домашнього насильства складають 85 % від загальної кількості насильницьких злочинів [2].

Враховуючи рівень домашнього насильства, це протиправне діяння визнається злочином у багатьох країнах. Не так давно і у КК України було включено норми, що передбачають відповідальність за домашнє насильство – це ст. 91¹ «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», ст. 126¹ «Домашнє насильство», ст. 134 «Незаконне проведення аборту або стерилізації», ст. 151² «Примушування до шлюбу», ст. 152 «Згвалтування», ст. 153 «Сексуальне насильство», ст. 390¹ «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників». З моменту криміналізації вказаного діяння вже було зареєстровано не так вже й мало кримінальних проваджень щодо випадків домашнього насильства. Незважаючи на те, що дані норми застосовуються, з метою підвищення ефективності слід звернути увагу на практику тих країн, де подібні норми діють вже достатньо довгий час. Адже існує ряд факторів, які перешкоджають притягненню до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні домашнього насильства (небажання потерпілих повідомляти про ці злочини; залякування потерпілих з боку винних осіб; невжиття правоохоронними органами необхідних заходів для припинення насильства у сім'ї тощо).

Кримінальна відповідальність за насильство у сім'ї передбачена за кримінальним законодавством США, Італії, Федеративної Республіки Німеччина, Швеції, Франції, Англії, Чехії, Республіки Білорусь, Канаді тощо. Так, зокрема у Англії з введенням кримінальної відповідальності за насильство у сім'ї (2015 рік) за вказаний злочин може бути призначено покарання у виді позбавлення волі до 5 років; саме ж насильство у сім'ї утворює не лише фізичне насильство, але і обмеження доступу до банківських рахунків, вилучення паспорту, контроль над життям жертви чи інші види слідкування. Цікавим є досвід Чехії: згідно із законодавством правоохоронні органи можуть самостійно відкривати провадження щодо домашнього насильства, без згоди жертви; покарання за такий злочин – позбавлення волі від 1 до 4 років. За законодавством ФРН домашнє насильство віднесено до тяжких злочинів, за який може бути призначене покарання у виді позбавлення волі строком до 10 років (в залежності від тяжкості заподіяної шкоди здоров'ю потерпілої особи) і штраф у розмірі до декількох десятків тисяч євро. Також високий штраф за насильство у сім'ї передбачений і у Франції – до 45 тис. євро, а також позбавлення волі строком до 3 років [3].

Але практично у кожній країні існують інші заходи по протидії насильству у сім'ї, які не є кримінально-правовими. Мова йде, зокрема, про існування телефонні центри допомоги та соціальної підтримки саме для жертв домашнього насильства (Італія, США) [4]. Крім того, часто утворюються спеціальні центри для допомоги іноземцям, особам без

громадянства та малозабезпеченим жертвам домашнього насильства, які надають юридично-консультаційну допомогу, компенсують витрати на адвокатів та інші судові стягнення, надають психологічні консультації тощо [5].

Таким чином, заходи протидії домашньому насильству у зарубіжних країнах не зводяться лише до кримінально-правових, а включають ряд консультативно-соціальних та економічних заходів, які допомагають жертві насильства у сім'ї боротися із цими проявами з боку винуватої особи. Тому в умовах глобалізаційних процесів Україні варто ретельно розглянути механізм розробки і застосування як кримінально-правових, так і інших заходів боротьби із домашнім насильством, що є ефективними у інших країнах з метою застосування їх в нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Противники закона о домашнем насилии говорят, что из дома будут выселять без суда, а ребенка отнимать, если не купит ему игрушку. URL: <https://meduza.io/slides/protivniki-zakona-o-domashnem-nasilii-govoryat-cto-iz-doma-budut-vyselyat-bez-suda-a-rebenka-otnimat-esli-ne-kupit-emu-igrushku-eto-nepravda>
2. Кто кому вставляет шпильку: как за рубежом борются с семейным насилием. URL: <https://rg.ru/2016/10/27/korrespondenty-rg-o-tom-kak-za-rubezhom-boriutsia-s-semejnym-nasiliem.html>
3. Руки прочь: как наказывают за домашнее насилие в разных странах. URL: https://www.zarubejom.ru/kak_nakazyvayut_za_domashnee_nasilie_v_razn
4. Архипов А.С. Международный опыт противодействия семейному насилию. *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*. 2018. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnyy-opyt-protivodeystviya-semeynomu-nasiliyu>
5. Информационно-аналитический журнал «Политическое образование». М.: 2008 г. URL: <http://lawinrussia.ru/content/domashnee-nasilie-v-ssha>

ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТИВ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Анна ЛЯЦЬКА, слухач магістратури 101 навчальної групи навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції **Олександр ДОЦЕНКО**